Sesiune de comunicări științifice
Securitatea națională a Republicii Moldova: abordare multilaterală

CZU: 351.86(478)
DOI: 10.5281/zenodo.6832128

PROTECŢIA INFRASTRUCTURII CRITICE ÎN CONTEXTUL ASIGURĂRII SECURITĂŢII NAŢIONALE

Vitalie SÎLI
Republica Moldova, Chișinău
Institutul Național de Informații și Securitate „Bogdan, Întemeietorul Moldovei”
doctor în drept, conferențiar universitar
e-mail: silivitalie@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-1351-3417

Igor SOROCEANU
Republica Moldova, Chișinău
Universitatea de Stat din Moldova / Institutul Național de Informații și Securitate „Bogdan, Întemeietorul Moldovei”
Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative
masterand
e-mail: soroceanuuuigor@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-8719-0454

The national security of the states, including the Republic of Moldova, is a system of measures that need to be implemented by state institutions in order to ensure peace, security and prosperity of society. Of all the elements of national security, critical infrastructure also has a special role. These are complex processes, elements or systems whose protection is essential for a state. The protection of critical infrastructure derives from the need, or rather from the obligation of the state, to ensure a decent living for humanity, the security of society and the security of the community in general.

Keywords: *legal framework, critical infrastructure, national security, human security, vital function of society.*

Asigurarea securității naționale reprezintă unul din obiectivele prioritare ale statului. Diversitatea domeniilor de importanță majoră pentru stat implică necesitatea unei abordări complexe a conceptelor aferente, dar și a mecanismelor de protejare a lor. Atenție deosebită trebuie acordată și studiului aspectelor teoretice ale securității, acestea constituind acordarea suportului necesar pentru fundamentarea elementelor esențiale și elaborarea teoriilor orientate spre argumentarea și dezvoltarea științifică a instituțiilor securității. În opinia lui Arnold Oscar Wolfers „securitatea, în sens obiectiv, măsoară absenţa ameninţărilor la adresa valorilor dobândite, iar în sens subiectiv, absenţa temerii că asemenea valori vor fi atacate” [12, p.5].

Ulterior, conceptul securităţii a devenit subiectul unor discuţii şi cercetări complexe, evoluând treptat şi înglobând aşa forme ca securitatea naţională, securitatea regională, securitatea internaţională, etc.

Securitatea naţională, ca parte componentă a securităţii regionale şi/sau internaţionale cuprinde o totalitate de acţiuni şi procese care urmează a fi întreprinse de către stat, prin

intermediul factorilor de decizie, în vederea asigurării ordinii constituţionale, precum şi menţinerea unui climat pozitiv în cadrul statului, asigurând independenţa şi integritatea teritorială a acestuia. Totodată, conceptul de ,,securitate naţională" poate fi caracterizat prin faptul că, unul din obiectivele acestuia este de a identifica posibilitatea de a crea un mediu corespunzător pentru dezvoltarea statului, inclusiv prin promovarea unei politici echilibrate pe arena internaţională.

În ultimul deceniu, studiile şi discuţiile conexe domeniului de securitate naţională ca deziderat al politicii statului, s-au orientat spre protecţia infrastructurilor critice – ca element al securităţii naţionale. Ori, după cum fiecare generaţie a omenirii are propriile obstacole, impedimente şi provocări – societatea contemporană s-a axat pe mecanismul de asigurare a protecţiei infrastructurilor critice în vederea neadmiterii producerii unor consecinţe negative atât pentru un stat, cât şi pentru o comunitate de popoare ca urmare a producerii unor ,,catastrofe" cu implicarea domeniului infrastructurilor vizate, deoarece vulnerabilităţile care ar putea să apară în cadrul infrastructurilor critice pot fi calificate ca fapte socialmente periculoase cu orientare directă împotriva contemporaneității, adică ar reprezenta un pericol major la adresa omenirii.

Materiale utilizate și metode aplicate. În procesul elaborării prezentului studiu au fost utilizate unele metode de cercetare științifică, prin care a devenit posibilă investigarea corespunzătoare a subiectului propus, în special menționăm următoarele: a analizei, sintezei, deducției, precum și cea comparativă.

Baza teoretico-juridică a demersului științific cuprinde materialul definitoriu în primul rând, cadrul juridic la nivel european, legislația României în domeniul dat, precum şi prevederile autohtone în acest sens. Totodată, au fost examinate mai multe surse biblografice, în cadrul cărora sunt expuse anumite idei şi opinii ale experţilor – care direct sau indirect, abordează esența și conținutul subiectului supus cercetării.

Conţinutul de bază. Noțiunea de ,,infrastructură critică" este destul de nouă pentru statul nostru, iar legislația națională nu conține o definiție exactă a acestui concept.

În asemenea condiţii, pentru studierea şi analiză detaliată a ,,infrastructurii critice", ca necesitate obligatorie de protecţie în vederea prevenirii unor consecinţe negative, care ar putea afecta societatea contemporană, se recomandă examinarea actelor internaţionale care reglementează acest subiect şi practica altor state, în vederea identificării, desemnării şi protecţiei infrastructurilor critice.

Aşadar, conform prevederilor art.2 al Directivei 2008/114/CE a Consiliului Europei, prin *infrastructură critică* se subînţelege ,,un element, un sistem sau o componentă a acestuia, aflat pe teritoriul statelor membre, care este esenţial pentru menţinerea funcţiilor vitale ale societăţii, a sănătăţii, siguranţei, securităţii, bunăstării sociale sau economice a persoanelor, şi a căror perturbare sau distrugere ar avea un impact semnificativ asupra unui stat membru ca urmare a incapacităţii de a menţine respectivele funcţii" [1, art.2].

Totodată, acest cadru de reglementare la nivel european, oferă şi interpretarea sensului noțiunii de protecţie a infrastructurilor critice.

Prin urmare, din conținutul Directivei menționate, rezultă că conceptul de protecţie ,,înseamnă orice activitate care are drept scop asigurarea funcţionalităţii, a continuităţii şi a integrităţii infrastructurilor critice pentru a descuraja, diminua şi neutraliza o ameninţare, un risc sau un punct vulnerabil" [1, art.2].

În baza celor menţionate, deducem că, mecanismul de protecţie a unei infrastructuri critice derivă în primul rând din existența acesteia, urmat de un plan bine structurat de protecţie, care trebuie să conţină factorii de risc şi vulnerabilitate, care ar putea apărea în adresa infrastructuri critice. Totodată, acţiunea de protecţie a acesteia, ar include şi elementele de cunoaştere a ameninţărilor care ar putea apărea şi produce efecte negative împotriva vieţii, securităţii şi siguranţei omenirii.

Infrastructurile critice, ca şi celelalte elemente componente ale sistemului bunei orânduiri constituţionale, reprezintă un factor major asupra securităţii naţionale în cazul neglijării acestora. Din acest motiv, este necesar a întreprinde eforturi majore şi continue în vederea asigurării

protecţiei şi integrităţii acestor tipuri de infrastructuri. În context, propunem exemplificarea unui sistem de pericole şi ameninţări la adresa securităţii naţionale, inclusiv şi rolul infrastructurilor critice:

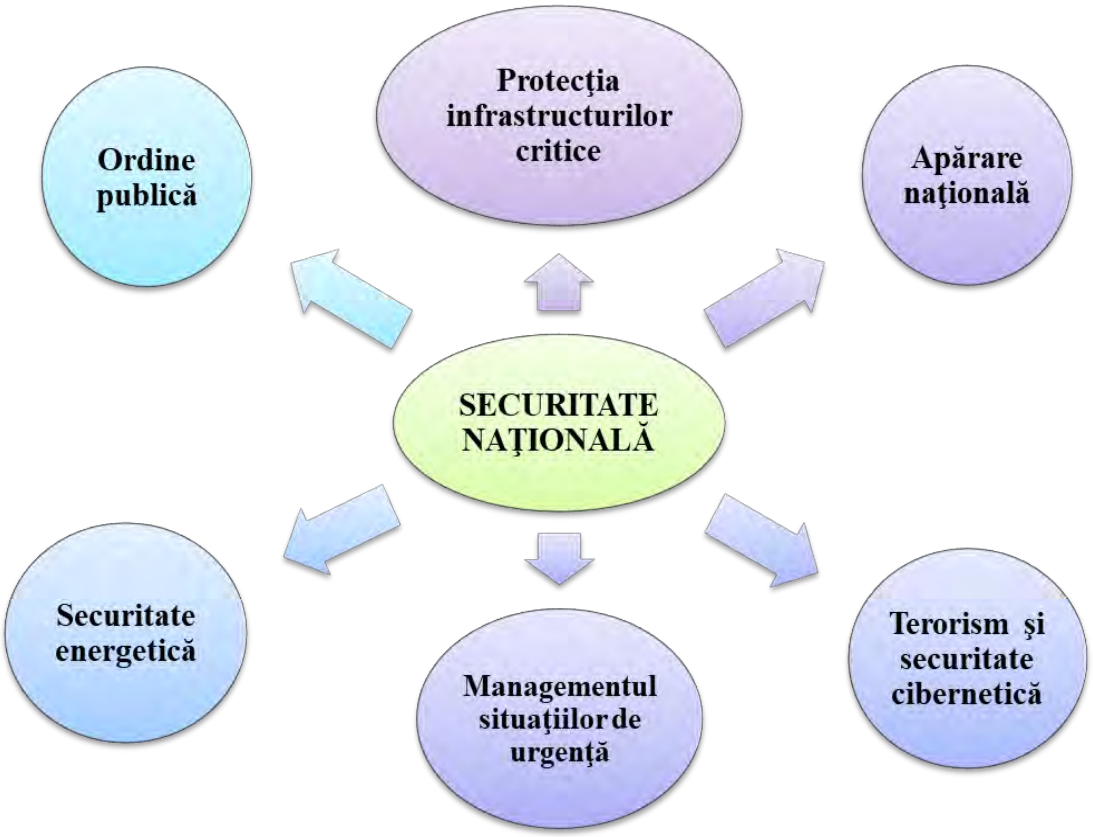

Figura nr.1: Locul infrastructurii critice în sistemul de ameninţări la adresa securităţii naţionale.
Sursa: elaborată de autori.

Examinând importanța, rolul și necesitatea protejării elementelor care fac parte din infrastructura critică, menționăm importanța conjugării eforturilor, al delimitării atribuțiilor, dar și al planificării minuțioase a acțiunilor ce urmează a fi întreprinse.

În această ordine de idei, specificăm că în cadrul Uniunii Europene există un program complex de protecţie a infrastructurile critice.

Mai mult ca atât, V. Țurcanu şi Iu. Rusu, susţin că ,,conform Cărții verzi privind programul european de protecție a infrastructurii critice (EPCIP) [2], infrastructura critică este constituită atât din componente fizice, precum construcții hidrotehnice, cât și din componente virtuale, precum spațiul cibernetic. Astfel, obiectele de infrastructură critică pot fi de natură diferită, începând cu servicii publice (în Marea Britanie) și organizații (în Germania), finalizând cu instalații materiale (în Franța) și instituții financiar-bancare (în SUA). Criteriul central de desemnare a unui obiectiv, drept infrastructură critică, este determinat în raport cu riscurile potențiale, inclusiv pentru întreaga societate, ce pot fi cauzate de perturbarea sau distrugerea acestor obiective. Prin urmare, infrastructura critică prezintă un interes major pentru securitatea națională, protejarea căreia ar trebui să constituie o prioritate acceptată la nivel politic" [13].

La 3 noiembrie 2010 de către Guvernul României[1] a fost adoptată Ordonanţa de urgenţă privind identificarea, desemnarea şi protecţia infrastructurilor critice, unde în preambulul actului normativ specificat este menţionat expres că, ,,asigurarea unui nivel corespunzător de protecţie a infrastructurilor critice este esenţială pentru dezvoltarea economică, menţinerea funcţiilor vitale ale societăţii şi siguranţa cetăţenilor" [3], ceea ce denotă încă odată că într-un stat democrat este

[1] Principalul organ executiv al României, care asigură implementarea politicii interne și externe a țării și realizează managementul general al administrației publice.

necesară existenţa unui cadru juridic prin care este reglementată protecţia nemijlocită a infrastructurilor critice.

Potrivit cadrului normativ menţionat, pentru ca o infrastructură critică să beneficieze de protecţie în scopul asigurării securităţii naţionale, acesta urmează să parcurgă mai multe etape de selectare, precum ar fi identificarea şi desemnarea acesteia.

Astfel, procedura de identificare a unui potenţial sector căruia i-ar putea fi atribuită calitatea de infrastructură critică, este realizată de către autorităţile publice responsabile în acest domeniu. Ulterior, se iniţiază procedura de desemnare a infrastructuri critice, care este aprobată printr-o hotărâre a organului executiv.

Urmare a acesteia, în conformitate cu Ordonanţa de urgenţă menţionată mai sus, „în termen de 9 luni de la desemnarea unei infrastructuri drept infrastructură critică, entităţile responsabile cu investiţii într-un element/sistem ori componentă a acestuia, elaborează planul de securitate al operatorilor de infrastructură critică şi îl prezintă spre avizare autorităţilor publice responsabile" [3, art.11].

Planul de securitate al operatorilor de protecţie a unui element/sistem, trebuie să fie unul detaliat care să cuprindă descrierea exhaustivă a obiectivului desemnat în calitate de infrastructură critică, existenţa unor presupuse riscuri, ameninţări şi vulnerabilităţi, precum şi acţiunile care urmează a fi întreprinse în vederea asigurării integrităţii şi bunei funcţionări a infrastructurii critice.

Totodată, Ordonanţa de urgenţă precitată, propune elementele de bază care trebuie să le conţină un plan de securitate al operatorilor. În linii generale, acesta trebuie să cuprindă următoarele aspecte [4, anexa nr.3]:

a) identificarea elementelor importante;

b) efectuarea unei analize de risc bazate pe scenarii de ameninţări majore, pe punctele vulnerabile ale fiecărui element şi pe impactul potenţial;

c) identificarea, selectarea şi stabilirea priorităţilor în ceea ce priveşte contramăsurile şi procedurile, făcându-se distincţie între măsurile permanente de securitate, care identifică investiţiile de securitate indispensabile şi mijloacele care sunt relevante pentru utilizarea în orice situaţie. În acest capitol vor fi incluse informaţii referitoare la măsuri de ordin general, cum sunt:

- măsurile tehnice, inclusiv instalarea de mijloace de detectare, de control al accesului, de protecţie şi de prevenire;
- măsuri organizatorice, inclusiv proceduri pentru gestionarea alertelor şi a crizelor;
- măsuri de control şi verificare, comunicare, sensibilizare şi formare;
- măsuri de securitate graduale, care pot fi activate în funcţie de diferitele niveluri ale riscurilor şi ameninţărilor;
- măsuri în domeniul securităţii sistemelor de informaţii, etc.

În contextul celor expuse, este necesar a menţiona că, în România coordonarea la nivel naţional, a activităţilor privind identificarea, desemnarea şi protecţia infrastructurilor critice se realizează de către primul-ministru prin consilierul desemnat [5, art.1]. Totodată, mai este de menţionat şi faptul că în România, există o instituţie specializată de gestiune a infrastructurii critice – Centrul Național de Coordonare a Protecției Infrastructurilor Critice (CNCPIC), din subordinea Ministerului Afacerilor Interne (MAI).

Astfel, în statul vecin „MAI prin CNCPIC, asigură planificarea strategică, coordonarea, monitorizarea permanentă şi controlul asupra stadiului implementării activităţilor reglementate de cadrul legal, punctul naţional de contact în relaţia cu alte state-membre ale Uniunii Europene, Comisia Europeană, Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord şi alte organizaţii şi organisme internaţionale, precum şi managementul reţelei de alertă privind infrastructurile critice – *Critical Infrastructure Warning Information Network* (CIWIN) la nivel naţional" [6, art.1 pct.4].

Elementele şi sistemele care formează componenta sistemului infrastructurilor critice sunt prezente şi în Republica Moldova.

La etapa actuală, am putea menţiona că, segmentul de protecţie a infrastructurilor critice în vederea asigurării securităţii naţionale a statului nostru, este parţial asigurat din punct de vedere al reglementărilor juridice. La acest capitol, enunţăm faptul că *Regulamentul privind protecţia antiteroristă a infrastructurii critice* (aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.701 din 11.07.2018), reglementează doar procedura de identificare, desemnare şi protecţie antiteroristă a infrastructurii critice.

Analizând prevederile cadrului legal menţionat, observăm că, pe teritoriul Republicii Moldova este asigurată protecţia următoarelor sectoare a infrastructurilor critice pe palierul antiterorist: energetice; tehnologiei informaţiei şi comunicaţiei; alimentare cu apă; alimentaţia; sănătate; financiar; securitate naţională; administraţie; transporturi; industria chimică, biologică, nucleară şi locurile de aglomerare în masă a populaţiei.

Totodată, în opinia lui V. Ţurcanu şi Iu. Rusu, ,,obiectivele de importanţă majoră sunt resursele naturale, printre care cele 3.500 obiective acvatice artificiale, inclusiv barajele hidrocentralelor Stânca-Costeşti şi Dubăsari. Obiectivele de vulnerabilitate ridicată sunt cele din sectorul tehnologiei informaţiei şi comunicaţiei, iar infrastructura critică TIC beneficiază de o protecţie limitată. Totuşi, obiectivele expuse celor mai importante riscuri se situează în unităţile administrativ-teritoriale din stânga Nistrului. În regiunea transnistreană a RM, pe de o parte, obiectivele infrastructurii critice dispun de cea mai mare vulnerabilitate, iar pe de altă parte, controlul procedurilor de protecţie nu este asigurat de autorităţile constituţionale ale Republicii Moldova. În prezent, protecţia infrastructurii critice în Republica Moldova este asigurată de mai multe instituţii publice, în funcţie de natura ameninţărilor potenţiale. Inspectoratul General pentru Situaţii de Urgenţă al MAI (IGSU) este responsabil de gestiunea situaţiilor excepţionale cu caracter tehnogen, natural şi biologico-social. De asemenea, în perspectivă sectorială, Centrului Antiterorist (CAT) îi revine responsabilitatea de gestiune a situaţiilor de terorism, iar Serviciul Tehnologia Informaţiei şi Securitate Cibernetică (STISC) este responsabil de gestiunea situaţiilor de criminalitate informatică. La nivel naţional, obiectivele infrastructurii critice sunt protejate prin aplicarea atât a legilor în vigoare, cât şi a protocoalelor de acţiune, planurilor de pază, mecanismelor de gestionare şi altor documente operaţionale. La nivel internaţional, protecţia acestor obiective este asigurată prin aplicarea a cel puţin 18 acorduri internaţionale multilaterale şi bilaterale încheiate de Republica Moldova" [13].

Urmare a celor menţionate, poate fi formulată concluzia că, cadrul normativ actual al statului nostru reglementează doar tangenţial aspectele ce ţin de protecţia infrastructurilor critice, adică protecţia antiteroristă. Pe când, la nivel de ţară ar fi recomandabil să existe o reglementare legislativă mai amplă, prin care ar fi asigurată protecţia infrastructurilor critice în contentul asigurării securităţii naţionale.

Dar, prima etapă în acest sens a fost deja realizată, deoarece la 21 aprilie 2020 cu nr.163, a fost înregistrat în Secretariatul Parlamentului Republicii Moldova un proiect de lege privind protejarea obiectivelor de infrastructură esenţială pentru asigurarea securităţii naţionale şi a ordinii publice.

În sensul proiectului de lege menţionat mai sus, infrastructura esenţială este definită ca ,,un element, un sistem sau o componentă a acestuia, aflat pe teritoriul naţional, care este esenţială pentru menţinerea funcţiilor esenţiale ale statului şi societăţii, a sănătăţii, siguranţei, transportului, securităţii, bunăstării sociale ori economice a persoanelor şi a cărei stare poate avea un impact semnificativ la nivel naţional ca urmare a incapacităţii de a menţine aceste funcţii" [11, art.2]. Astfel, putem conchide cu certitudine că, proiectul de lege vizat, este un mecanism juridic primordial şi de primă-necesitate în vederea protecţiei infrastructurilor critice în Republica Moldova, însă efectul său juridic urmează să intre în drepturi odată cu parcurgerea tuturor etapelor şi regulilor de elaborare şi intrare în vigoare a unui act normativ.

Mai nou, având în vederea situaţia geopolitică din spaţiul geografic din vecinătatea Republicii Moldova, prin Hotărârea nr.121 din 24.02.2022, Guvernul înaintează Parlamentului propunerea privind declararea stării de urgenţă pe o perioadă de 60 de zile pe întreg teritoriul Republicii Moldova, începând cu 24 februarie 2022 [7, pct.2]. Iar prin Hotărârea nr.41 din

aceiaşi zi, Parlamentul declară stare de urgenţă conform propunerii prenotate a Guvernului, unde Comisia pentru Situaţii Excepţionale a Republicii Moldova a fost investită cu dreptul de a pune în aplicare diverse măsuri legate de securitatea regională şi pericolul la adresa securităţii naţionale, printre care fiind şi *efectuarea acţiunilor necesare pentru protecţia infrastructurii critice, precum şi pentru asigurarea securităţii cibernetice* [9, art.2 pct.18]. Totodată este de menţionat că, pe 20 aprilie curent, Guvernul înainteză Parlamentului propunerea privind prelungirea stării de urgenţă pe întreg teritoriul RM pentru o perioadă de 60 de zile, declarată prin Hotărârea Parlamentului precitată, începând cu 25 aprilie 2022 [8, pct.2]. Astfel că, pe 21 aprilie curent, Parlamentul RM adoptă Hotărârea nr.105 privind prelungirea stării de urgenţă [10, art.2 pct.18], unde conform pct.18 din art.2, Comisia pentru Situaţii Excepţionale a Republicii Moldova este investită cu aceleaşi drepturi de aplicare a măsurilor de protecţie a infrastructurilor critice reiterate mai sus. Acest fapt denotă că infrastructurile critice vor beneficia de protecţie în vederea asigurării securităţii naţionale doar pe o anumită perioadă, pe când protecţia lor trebuie să fie continuă. Din acest motiv, revenim la proiectul de lege privind protejarea obiectivelor de infrastructură esenţială pentru asigurarea securităţii naţionale şi a ordinii publice – care este unul actual şi de primă-importanţă pentru Republica Moldova.

În contextul celor menţionate, concluzionăm că domeniul infrastructurilor critice este unul nou pentru Republica Moldova, fiind necesară acordarea unei atenţii sporite atât din partea politicului, cât şi din partea instituţiilor cu atribuţii specifice în domeniul dat (MAI, CA, STISC, etc.).

Totodată, în vederea cunoaşterii depline a terminologiei infrastructurii critice, susţinem necesitatea definirii acesteia. În viziunea expusă recent în legislaţia română conceptul menţionat reprezintă un ,,ansamblu unitar de procese şi activităţi organizate şi desfăşurate în scopul asigurării funcţionalităţii, continuităţii serviciilor şi integrităţii infrastructurii critice pentru a descuraja, diminua şi neutraliza o ameninţare, un risc sau un punct vulnerabil prin identificarea, implementarea şi menţinerea măsurilor de securitate, organizatorice, tehnice, procedurale şi de altă natură rezultate în urma derulării proceselor de management al riscului. Protecţia infrastructurilor critice cuprinde, într-o enumerare neexhaustivă, activităţile desfăşurate pentru identificarea şi desemnarea acesteia, procesele de management de risc, asigurarea protecţiei informaţiilor sensibile specifice domeniului, realizarea planurilor de securitate ale operatorilor de infrastructură critică, stabilirea ofiţerilor de legătură pentru securitatea infrastructurii critice, pregătirea personalului, modul de realizare a comunicării şi avertizării timpurii, precum şi exerciţii, rapoarte, testări ale viabilităţii planurilor de securitate ale operatorilor, reevaluări şi actualizări ale documentelor elaborate” [6, art.1 pct.2].

Dar pentru ca domeniul infrastructurii critice să beneficieze de o ascensiune în activitate, ar fi bine de instituit o instituţie specializată de gestiune a infrastructurii critice în subordinea Guvernului. Ulterior, instituţia urmează să asigure elaborarea cadrului normativ naţional în colaborare cu toate ministerele şi alte subdiviziuni/autorităţi administrative de resort.

Concluzii. Următorul pas în consolidarea protecţiei infrastructurilor critice ar fi crearea la Academia ,,Ştefan cel Mare” a MAI sau la Academia Militară a Forţelor Armate ,,Alexandru cel Bun” a specializării/sub-specializării „*Protecţia infrastructurilor critice*”, în cadrul căreia vor fi instruite persoanele pentru funcţiile de ofiţer de legătură pentru securitatea infrastructurii critice. La această procedură de instruire a personalului fiind invitaţi în calitate de formatori şi reprezentanţi ai instituţiilor de resort ca parte componentă a domeniului infrastructurilor critice, precum ar fi: în domeniul asigurării ordinii publice de la Centrul de Instrucție subordonat IGC al MAI; în domeniul poliției de frontieră de la Centrul de Excelență în Securitatea Frontierei din cadrul IGPF al MAI; în domeniul situațiilor excepționale de la Centrul republican de instruire subordonat IGSU al MAI; în domeniul asigurării securității naționale, realizării activității informative şi contrainformative de la Institutul Naţional de Informaţii şi Securitate „Bogdan, Întemeietorul Moldovei”; în domeniul prevenirii şi combaterii criminalității informatice de la Universitatea Tehnică a Moldovei, etc., precum şi practicieni experimentaţi în fiecare domeniu supus protecţiei infrastructurilor critice în contextul asigurării securităţii naţionale.

BIBLIOGRAFIE

1. Directiva 2008/114/CE a Consiliului Europei din 8 decembrie 2008 privind identificarea şi desemnarea infrastructurilor critice europene şi evaluarea necesităţii de îmbunătăţire a protecţiei acestora. În: Jurnalul Oficial al Uniuni Europene, nr.L345, 23.12.2008.
2. Carta verde privind programul european de protecție a infrastructurii critice (EPCIP), Brussels, din 17 noiembrie 2005. file:///C:/Users/Desktop/Downloads/com2005_0576en01.pdf.en.pdf (accesat la 17.03.2022).
3. Ordonanţa de urgenţă a Guvernului României nr.98 din 3 noiembrie 2010 privind identificarea, desemnarea şi protecţia infrastructurilor critice. În: Monitorul Oficial al României nr.757 din 12 noiembrie 2010.
4. Procedura privind planul de securitate pentru operator, aprobată prin Ordonanţa de urgenţă a Guvernului României nr.98 din 3 noiembrie 2010 privind identificarea, desemnarea şi protecţia infrastructurilor critice. În: Monitorul Oficial al României nr.757 din 12 noiembrie 2010.
5. Legea nr.18 din 11 martie 2011 pentru aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr.98/2010 privind identificarea, desemnarea şi protecţia infrastructurilor critice. În: Monitorul Oficial al României nr.183 din 16 martie 2011, în vigoare din 19 martie 2011.
6. Legea nr.225 din 1 august 2018 pentru modificarea şi completarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr.98/2010 privind identificarea, desemnarea şi protecţia infrastructurilor critice. În: Monitorul Oficial al României nr.677 din 3 august 2018, în vigoare din 2 septembrie 2018.
7. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.121 din 24.02.2022 privind propunerea declarării stării de urgenţă. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.$52^{1}/126^{1}$ din 24.02.2022.
8. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.273 din 20.04.2022 privind propunerea de prelungire a stării de urgenţă. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.118/308 din 20.04.2022.
9. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.41 din 24.02.2022 privind declararea stării de urgenţă. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.$52^{2}/63^{1}$ din 24.02.2022.
10. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.105 din 21.04.2022 privind prelungirea stării de urgenţă. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.$119/216^{1}$ din 22.04.2022.
11. Proiectul de lege privind protejarea obiectivelor de infrastructură esenţială pentru asigurarea securităţii naţionale şi a ordinii publice, nr.163 din 21.04.2020. file:///C:/Users/Desktop/Downloads/163.2020.ro.pdf (accesat la 18.03.2022).
12. OZUNU, M. Securitate internaţională şi diplomaţie publică. http://europa2020.spiruharet.ro/wp-content/uploads/2015/04/Curs-SIDP.pdf (accesat la 16.03.2022).
13. ȚURCANU, V., RUSU, I. Protecția infrastructurii critice: o nouă prioritate a Republicii Moldova, 02.07.2021. https://ipre.md/2021/07/02/protectia-infrastructurii-critice-o-noua-prioritate-a-republicii-moldova-comentariu-de-valeriu-turcanu-si-iulian-rusu-ipn-md/. (accesat la 17.03.2022).